

خلاصه نکات کلیدی کتاب مطالعات اجتماعی هفتم (فصل ۱ تا ۶، درس ۱ تا ۱۲)

فصل اول: حقوق و مسئولیت‌های ما

زندگی اجتماعی نیازمند درک عمیق از حقوق و مسئولیت‌های متقابل ماست. هر فرد در جامعه، از خانواده و مدرسه گرفته تا کل کشور، دارای حقوقی است که باید به آن‌ها احترام گذاشته شود و در مقابل، مسئولیت‌هایی نیز بر عهده دارد که باید به درستی انجام دهد. در این فصل، با مفهوم «حق» و انواع آن در محیط‌های مختلف و همچنین مفهوم «مسئولیت» و وظایفی که در برابر خود، دیگران و خداوند داریم، آشنا می‌شویم.

درس ۱: من حق دارم

- تعریف حق:** «حق» به چیزهایی گفته می‌شود که یک انسان به دلیل مقام و کرامت انسانی خود، شایستگی داشتن آن‌ها را دارد. خداوند با آفرینش انسان، حقوقی را به او اعطا کرده است که به آن‌ها **حقوق طبیعی** می‌گویند. این حقوق از بدو تولد تا مرگ همراه انسان هستند و به کشور، زبان یا نژاد خاصی تعلق ندارند.
- تحلیل حقوق اساسی:** بر اساس حقوق طبیعی، همه‌ی انسان‌ها از حقوق اساسی زیر برخوردارند:
 - **حق حیات:** مهم‌ترین حق هر انسان، حق زندگی کردن است.
 - **حق برخورداری از نعمت‌های الهی:** همه‌ی انسان‌ها حق دارند از منابع و نعمت‌های طبیعت برای تأمین نیازهای خود استفاده کنند.
 - **حق کار و تلاش:** هر فرد حق دارد برای تأمین نیازهای خود به کار و فعالیت بپردازد.
 - **حق تشکیل خانواده:** انسان‌ها حق دارند ازدواج کنند و خانواده تشکیل دهند.
 - **حق انتخاب:** انسان‌ها حق دارند راه و روش زندگی خود را انتخاب کنند.
 - **حق آزادی:** هیچ انسانی نباید برده و بنده انسان دیگری باشد، زیرا خداوند همه را آزاد آفریده است.
- طبقه‌بندی حقوق در محیط‌های مختلف:** حقوق دانش‌آموزان در محیط‌های گوناگون به شکل‌های مختلفی تعریف می‌شود:

در خانه و خانواده	در مدرسه	در محیط زندگی و کشور
داشتن نام و شناسنامه	مورد توجه یکسان قرار گرفتن	زندگی در محیطی سالم و پاک
برخورداری از محبت و توجه والدین	عدم تبعیض بین دانش‌آموزان	داشتن امنیت در کوچه و خیابان
فراهم بودن امکانات درمان در زمان بیماری	عدم تنبیه بدنی	استفاده از خدمات پزشکی و بهداشتی

آموزش آداب و مهارت‌های زندگی	بیان محترمانه نظر درباره مشکلات درسی	داشتن مسکن، لباس و غذای مناسب
------------------------------	---	-------------------------------

درس ۲: من مسئول هستم

1. **تشریح مفهوم مسئولیت:** در روابط اجتماعی، ما با مفهوم **حقوق متقابل** روبرو هستیم؛ یعنی همان‌طور که ما حقوقی داریم، دیگران نیز بر ما حقی دارند. هر حقی با مسئولیتی همراه است. «مسئولیت» به وظایفی گفته می‌شود که هر فرد بر عهده دارد و انتظار می‌رود آن‌ها را به درستی انجام دهد. تعادل بین حقوق و مسئولیت‌ها مانند دو کفه ترازو برای حفظ نظم جامعه ضروری است.

2. **تحلیل انواع مسئولیت‌ها:** هر فرد در حوزه‌های مختلفی مسئولیت دارد:

○ در برابر خداوند:

- عبادت و بندگی خداوند.
- شکرگزاری برای نعمت‌های بی‌شمار او (مانند عقل، خانواده و سلامتی) و استفاده صحیح از آن‌ها.

○ نسبت به خود:

- مراقبت از سلامت جسم با تغذیه مناسب، ورزش و پرهیز از مواد مضر.
- محافظت از خود در برابر موقعیت‌های خطرناک.
- شناسایی و شکوفا کردن استعدادها.
- پرهیز از گناه و کارهای خطا با اعضای بدن (مانند دروغ گفتن با زبان).

○ نسبت به دیگران:

- **در خانواده:** احترام به پدر و مادر، اطاعت از آن‌ها و کمک در کارهای خانه.
- **در مدرسه:** رعایت مقررات، احترام به معلمان و کارکنان مدرسه و رفتار مهربانانه با همکلاسی‌ها.
- **در جامعه:** رعایت حقوق همسایگان، همکاری برای حفظ پاکیزگی و امنیت محل و یاری رساندن به هموطنان در حوادث.

○ نسبت به محیط زندگی و عالم آفرینش:

- تلاش برای آبادانی و حفظ پاکیزگی محیط زیست.
- آسیب نرساندن به طبیعت، گیاهان و جانوران. توجه کنید که این مسئولیت‌ها مانند حلقه‌های یک زنجیر به هم متصل هستند؛ مراقبت از خود (مسئولیت شخصی) شما را قادر می‌سازد تا به خانواده و جامعه (مسئولیت اجتماعی) بهتر خدمت کنید.

3. **نقش نهادهای دانش‌آموزی:** نهادهایی مانند **بسیج دانش‌آموزی و سازمان دانش‌آموزی** در مدارس، با برگزاری فعالیت‌هایی مانند اردوهای آموزشی و جهادی، گرامی‌داشت مناسبت‌ها و راهپیمایی‌های مختلف، زمینه را برای تقویت توانمندی‌ها و روحیه مسئولیت‌پذیری اجتماعی در دانش‌آموزان فراهم می‌کنند.

همان‌طور که دیدید، حق شما برای تحصیل در یک مدرسه امن (درس ۱)، با مسئولیت شما برای رعایت مقررات مدرسه و احترام به دیگران (درس ۲) گره خورده است. این تعادل اساس یک جامعه سالم است.

برای آنکه حقوق افراد در جامعه حفظ شود و هرکس به مسئولیت‌های خود عمل کند، وجود قوانین و مقررات ضروری است.

فصل دوم: قانون

جوامع برای برقراری نظم، جلوگیری از هرج و مرج و مهم‌تر از همه، حفظ حقوق انسان‌ها به قوانین و مقررات نیاز دارند. اگر قانون وجود نداشته باشد، زندگی اجتماعی دچار آشفتگی می‌شود و حقوق افراد به سادگی پایمال می‌گردد. این فصل به بررسی ضرورت وجود قانون، کارکردهای آن و فرایند قانون‌گذاری در کشور می‌پردازد.

درس ۳: چرا به مقررات و قوانین نیاز داریم؟

1. **تبیین ضرورت قانون:** همان‌طور که در یک اردوی دانش‌آموزی ساده، نبود مقررات مشخص برای وظایف، نظافت و ایمنی می‌تواند منجر به بی‌نظمی، اختلاف و حتی خطر شود، در جامعه نیز عدم وجود قوانین مشکلات بسیار بزرگتری ایجاد می‌کند. قوانین به زندگی اجتماعی نظم می‌بخشند و از بروز هرج و مرج جلوگیری می‌کنند.
2. **تحلیل کارکردهای اصلی قانون:** به طور کلی، سه دلیل اصلی برای وجود قانون و مقررات در جامعه وجود دارد:
 1. **حفظ حقوق افراد:** قوانین تضمین می‌کنند که حقوق طبیعی و اجتماعی افراد پایمال نشود.
 2. **برقراری نظم و امنیت:** قوانین با تعیین هنجارها و مجازات‌ها، نظم و امنیت را در جامعه برقرار می‌کنند.
 3. **رشد اخلاقی انسان‌ها:** پیروی از قانون به رشد فضایل اخلاقی مانند احترام به حقوق دیگران، انصاف و مسئولیت‌پذیری در جامعه کمک می‌کند.
3. **بررسی پیامدهای بی‌قانونی:** عدم رعایت قوانین، پیامدهای منفی فراوانی دارد. برای مثال، راننده‌ای که وارد خیابان یک‌طرفه می‌شود، علاوه بر ایجاد ترافیک و به هم زدن نظم، حق دیگران را برای عبور امن و سریع ضایع می‌کند و امنیت جانی افراد را به خطر می‌اندازد. بی‌قانونی موجب هرج و مرج، تضییع حقوق و از بین رفتن امنیت اجتماعی می‌شود.

درس ۴: قانون‌گذاری

1. **تمایز بین مقررات و قانون:** «مقررات» قواعدی هستند که گروه‌های اجتماعی بر اساس اصول اخلاقی یا رسم‌ها به صورت توافقی از آن‌ها پیروی می‌کنند (مانند ایستادن در صف نانوايي). اما زمانی که این قواعد توسط یک نهاد دارای صلاحیت مانند مجلس تصویب شود، «قانون» نام می‌گیرد و اجرای آن برای همه الزامی است و متخلفان مجازات می‌شوند.
2. **معرفی قانون اساسی:** **قانون اساسی** مهم‌ترین و اصلی‌ترین قانون هر کشور است و به عنوان «مادر» همه‌ی قوانین شناخته می‌شود. این قانون، حقوق اساسی ملت و روابط و وظایف حکومت و مردم را مشخص می‌کند. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی توسط مجلس خبرگان تدوین شد و در آذرماه ۱۳۵۸ با رأی مثبت بیش از ۹۸ درصد مردم به تصویب رسید.
3. **تحلیل ساختار قوه مقننه:** قوه مقننه وظیفه تهیه و تصویب قوانین کشور را بر عهده دارد و از دو بخش اصلی تشکیل شده است:
 - **مجلس شورای اسلامی:** نمایندگان منتخب مردم برای یک دوره چهار ساله در این مجلس حضور دارند و وظیفه اصلی آن‌ها تهیه و تصویب قوانین عادی کشور در چارچوب قانون اساسی است.
 - **شورای نگهبان:** این شورا دو وظیفه بسیار مهم بر عهده دارد:
 - بررسی مصوبات مجلس و تطبیق آن‌ها با شرع اسلام و قانون اساسی.
 - نظارت بر انتخابات‌های مهم کشور مانند ریاست جمهوری و مجلس.
4. **نقش مجمع تشخیص مصلحت نظام:** در صورتی که بین مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان بر سر تصویب یک قانون اختلاف نظر پیش بیاید، **مجمع تشخیص مصلحت نظام** به عنوان نهاد حل اختلاف، تصمیم نهایی را اتخاذ می‌کند.

علاوه بر قوانین کلی، نهادهای اجتماعی سازمان‌یافته‌ای نیز وجود دارند که در شرایط خاص مانند حوادث طبیعی، برای کمک به مردم و اجرای مقررات ویژه وارد عمل می‌شوند.

فصل سوم: مقابله با حوادث

حوادث طبیعی و غیرطبیعی مانند سیل، زلزله و تصادفات، بخشی جدایی‌ناپذیر از زندگی انسان هستند. رویارویی با این حوادث نیازمند همدلی، همیاری و وجود نهادهای سازمان‌یافته است. در این فصل با مفاهیم کلیدی همدلی و همیاری و همچنین نقش مؤسساتی مانند جمعیت هلال احمر و بیمه در کاهش پیامدهای ناگوار حوادث آشنا می‌شویم.

درس ۵: همدلی و همیاری در حوادث

1. **تعریف همدلی و همیاری:**
 - **همدلی:** به معنای درک احساسات و شرایط فردی است که دچار حادثه شده است؛ یعنی خود را به جای او گذاشتن.
 - **همیاری:** به معنای اقدام عملی برای کمک به فرد حادثه‌دیده پس از درک شرایط اوست.
2. **تحلیل وظایف جمعیت هلال احمر: جمعیت هلال احمر** یک مؤسسه امدادی است که در زمان وقوع حوادث، وظایف زیر را بر عهده دارد:
 - ارائه کمک‌های اولیه به مجروحان و انتقال آن‌ها به مراکز درمانی.
 - برپایی چادرهای اسکان موقت برای آسیب‌دیدگان.
 - جمع‌آوری و توزیع کمک‌های مردمی مانند غذا، پوشاک و دارو.
 - تلاش برای صلح و دوستی و حفظ محیط زیست در شرایط عادی.
3. **معرفی صلیب سرخ:** در کشورهای غیرمسلمان، نهاد معادل هلال احمر، **صلیب سرخ** نام دارد. این دو سازمان جهانی بر اساس اصول مشترکی مانند بی‌طرفی، کمک داوطلبانه و نجات جان انسان‌ها بدون توجه به نژاد، ملیت و زبان فعالیت می‌کنند.
4. **معرفی طرح دادرس:** طرح «**دادرس**» (دانش‌آموز آماده در روزهای سخت) برنامه‌ای است که توسط جمعیت هلال احمر برای آموزش و مشارکت داوطلبانه دانش‌آموزان در فعالیت‌های امدادی اجرا می‌شود.

درس ۶: بیمه و مقابله با حوادث

1. **تشریح مفهوم بیمه:** بیمه قراردادی است بین **بیمه‌گر** (شرکت بیمه) و **بیمه‌شونده** (فرد یا سازمان). بر اساس این قرارداد، شرکت بیمه تعهد می‌کند در ازای دریافت مبلغی مشخص (حق بیمه)، زیان‌های مالی و جانی ناشی از حوادث معین را جبران کند. هدف اصلی بیمه، کاهش خسارت‌های سنگین و غیرمنتظره است.
2. **طبقه‌بندی انواع بیمه:** بیمه‌ها را می‌توان به شکل‌های مختلفی دسته‌بندی کرد:
 - **اجباری و اختیاری:** برخی بیمه‌ها طبق قانون اجباری هستند (مانند بیمه شخص ثالث خودرو) و برخی دیگر اختیاری و داوطلبانه (مانند بیمه آتش‌سوزی منزل).
 - **انواع خدمات بیمه:** بیمه‌ها خدمات متنوعی را پوشش می‌دهند، از جمله:
 - بیمه بهداشت و درمان
 - بیمه اتومبیل (شخص ثالث و بدنه)
 - بیمه حوادث ناشی از کار
 - بیمه عمر
 - بیمه بیکاری
3. **نقش بیمه مرکزی:** «**بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران**» نهاد دولتی ناظر بر تمام مؤسسات بیمه در کشور است. این سازمان وظیفه تدوین مقررات، نظارت بر عملکرد شرکت‌های بیمه و حمایت از حقوق بیمه‌شوندگان را بر عهده دارد.

پس از آشنایی با راه‌های مقابله با زیان‌های مالی و جانی، اکنون به سراغ فعالیت‌های اقتصادی روزمره یعنی تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات می‌رویم.

فصل چهارم: تولید، توزیع، مصرف

زندگی انسان بدون تولید کالا و خدمات برای رفع نیازها و خواسته‌ها ممکن نیست. هر آنچه ما روزانه مصرف می‌کنیم، حاصل یک فرآیند تولیدی است. در این فصل، با سه عامل اصلی تولید، چگونگی رساندن محصولات به دست مصرف‌کنندگان (توزیع) و در نهایت، حقوق و مسئولیت‌های خود به عنوان یک مصرف‌کننده آشنا خواهیم شد.

درس ۷: تولید و توزیع

1. **تحلیل عوامل تولید:** برای تولید هر کالا یا خدمتی، سه عامل اصلی ضروری است:
 - **منابع طبیعی:** شامل تمام امکاناتی که خداوند در طبیعت قرار داده است، مانند خاک، آب، جنگل‌ها و معادن (نفت، گاز، آهن).
 - **سرمایه:** ابزار و تجهیزاتی که برای تبدیل منابع طبیعی به کالا استفاده می‌شود، مانند ماشین‌آلات، ابزار کار، ساختمان کارخانه و منابع مالی (پول).
 - **نیروی انسانی:** دانش، مهارت و توانایی کار انسان که مهم‌ترین نقش را در فرآیند تولید ایفا می‌کند.
2. **اهمیت تقسیم کار:** در جوامع گذشته، با رونق کشاورزی و تولید مازاد غذا، دیگر همه مجبور به کار کشاورزی نبودند. این امر باعث شد افراد در کارهای دیگر مهارت پیدا کنند و **تقسیم کار** به وجود آید. امروزه نیز تقسیم کار باعث پیدایش شغل‌های گوناگون و تخصصی شده است.
3. **معرفی بخش‌های اقتصاد:** فعالیت‌های اقتصادی به سه گروه عمده تقسیم می‌شوند:
 - **کشاورزی:** شامل زراعت، باغداری، دامپروری و صیادی.
 - **صنعت:** تبدیل مواد اولیه به کالا در کارگاه‌ها و کارخانه‌ها.
 - **خدمات:** مشاغلی که کالایی تولید نمی‌کنند، بلکه خدمتی ارائه می‌دهند، مانند پزشکی، معلمی و حمل‌ونقل.
4. **تشریح مفهوم توزیع:** «توزیع» فعالیتی است که بین تولیدکننده و مصرف‌کننده ارتباط برقرار می‌کند. در این فرآیند، محصولات از طریق بازارها، فروشگاه‌ها و شبکه‌های پخش به دست مشتریان می‌رسند.

درس ۸: مصرف

1. **تبیین حقوق مصرف‌کننده:** هر مصرف‌کننده برای خریدی آگاهانه و مطمئن، از حقوقی برخوردار است:
 1. **حمایت قانونی:** وجود قوانین و مقرراتی که از حقوق مصرف‌کنندگان در برابر کالاهای بی‌کیفیت یا ناسالم حمایت کند.
 2. **اطلاعات صحیح:** دسترسی به اطلاعات دقیق روی **برچسب مشخصات کالا** (شامل تاریخ مصرف، مواد تشکیل‌دهنده، قیمت و...).
 3. **حمایت از تولید ملی:** با خریدن **کالاهای قاچاق** که به اقتصاد کشور لطمه می‌زنند، از تولید داخلی حمایت کنیم.
 4. **اطمینان از کیفیت:** وجود نشان **استاندارد** بر روی کالا، کیفیت و ایمنی آن را تأیید می‌کند.
 5. **ضمانت کالا:** دریافت برگه **ضمانت** (گارانتی) برای کالاهای بادوام، حق مصرف‌کننده برای تعمیر یا تعویض کالا در صورت خرابی است.
2. **تحلیل مسئولیت‌های مصرف‌کننده:** مصرف‌گرایی به معنای خرید کالاها بدون نیاز واقعی و صرفاً برای خودنمایی یا پیروی از مد است. این رفتار به **اسراف** (زیاده‌روی و هدر دادن منابع) منجر می‌شود که از نظر دین اسلام گناهی بزرگ است.
3. **ارتباط مصرف و محیط زیست:** مصرف‌گرایی و تولید انبوه زباله‌های غیرقابل تجزیه، آسیب‌های جدی به محیط زیست وارد می‌کند. **بازیافت** موادی مانند کاغذ، پلاستیک و فلزات، یکی از راه‌های مهم برای کاهش این آسیب‌ها و حفظ منابع طبیعی برای نسل‌های آینده است.

این فرآیندهای تولید، توزیع و مصرف، همگی در بستر جغرافیایی ایران رخ می‌دهند که ویژگی‌های منحصر به فرد آن را در فصل بعد بررسی خواهیم کرد.

فصل پنجم: محیط زندگی خود را بشناسیم

شناخت ویژگی‌های طبیعی (مانند آب‌وهوا و ناهمواری‌ها) و انسانی (مانند جمعیت و فعالیت‌های اقتصادی) محیط زندگی، به ما کمک می‌کند تا بتوانیم در حفاظت و آبادانی آن بهتر بکوشیم. این فصل، ابزارها و مفاهیم پایه‌ای جغرافیا را برای شناخت دقیق‌تر مکانی که در آن زندگی می‌کنیم، معرفی می‌کند.

درس ۹: من کجا زندگی می‌کنم؟

1. **طبقه‌بندی ویژگی‌های یک مکان:** هر مکان دارای دو دسته ویژگی اصلی است:
 - **ویژگی‌های طبیعی:** عواملی که توسط طبیعت به وجود آمده‌اند، مانند موقعیت جغرافیایی، آب‌وهوا، شکل پستی و بلندی‌ها (ناهمواری‌ها)، رودها و پوشش گیاهی.
 - **ویژگی‌های انسانی:** عواملی که حاصل فعالیت انسان‌ها هستند، مانند تعداد جمعیت، زبان، فعالیت‌های اقتصادی، آثار تاریخی و تقسیمات کشوری.
2. **معرفی ابزارهای شناخت محیط:** جغرافی‌دانان برای شناخت محیط از ابزارهای مختلفی استفاده می‌کنند، از جمله:
 - نقشه
 - عکس (معمولی، هوایی و ماهواره‌ای)
 - کره جغرافیایی
 - کتاب‌ها و فرهنگ‌نامه‌ها
 - اینترنت و نرم‌افزارهای جغرافیایی
3. **کاربرد نقشه:** نقشه، تصویری کوچک‌شده از سطح زمین است که اطلاعات دقیقی درباره موقعیت پدیده‌های طبیعی و انسانی ارائه می‌دهد. با استفاده از **مقیاس خطی** که در پایین هر نقشه وجود دارد، می‌توان فاصله واقعی بین دو نقطه را روی زمین محاسبه کرد.

درس ۱۰: ایران، خانه ما

1. **آشنایی با تقسیمات کشوری:** برای اداره بهتر، کشور ایران به واحدهای سیاسی کوچک‌تری تقسیم شده است که به ترتیب عبارتند از: استان، شهرستان، شهر و روستا.
2. **تحلیل نحوه اداره شهر و روستا:**

شهر	روستا
توسط شورای اسلامی شهر و شهرداری اداره می‌شود.	توسط شورای اسلامی روستا و دهیار اداره می‌شود.
وظایف شهرداری: نظافت شهر، ایجاد فضای سبز، صدور پروانه ساختمان، نظارت بر حمل‌ونقل عمومی.	وظایف شورا: شناسایی نیازهای روستا، جلب مشارکت مردم برای آبادانی (مانند ساخت مدرسه یا پل).

1. **شناسایی ناهمواری‌های ایران:** ناهمواری‌های اصلی ایران به دو گروه کلی تقسیم می‌شوند:
 - **نواحی مرتفع و بلند:**
 - **رشته کوه البرز:** در شمال ایران که مانند دیواری دریای خزر را از فلات مرکزی جدا می‌کند و قله دماوند در آن قرار دارد.
 - **رشته کوه زاگرس:** در غرب ایران که از شمال غربی به جنوب شرقی کشیده شده است و قله دنا از قله‌های مرتفع آن است.
 - **نواحی پست و هموار:**
 - **دشت‌ها:** مانند دشت کویر و دشت لوت در نواحی مرکزی ایران.

■ **جلگه‌ها:** زمین‌های حاصلخیز و آبرفتی در سواحل دریاها (مانند جلگه خزر) یا در کنار رودهای پرآب.

شناخت کلی محیط جغرافیایی ایران، ما را به بررسی دقیق‌تر زیستگاه‌های متنوع آن و ضرورت حفاظت از این گنجینه‌های طبیعی هدایت می‌کند.

فصل ششم: از زیستگاه‌های ایران حفاظت کنیم

ایران به دلیل تنوع اقلیمی و جغرافیایی، دارای تنوع زیستی شگفت‌انگیز و زیستگاه‌های گوناگونی است. این تنوع، یک میراث طبیعی ارزشمند است که متأسفانه با خطر تخریب روبروست. این فصل به بررسی انواع زیستگاه‌های ایران، دلایل آسیب دیدن آن‌ها و راه‌هایی که می‌توانیم برای حفاظت از این ثروت ملی در پیش بگیریم، می‌پردازد.

درس ۱۱: تنوع آب و هوای ایران

1. **تعریف زیستگاه:** زیستگاه به منطقه‌ای بزرگی گفته می‌شود که در آن مجموعه‌ای از گیاهان و جانوران خاص در کنار یکدیگر زندگی می‌کنند. تنوع آب‌وهوایی مهم‌ترین عامل گوناگونی زیستگاه‌ها در ایران است.
2. **تحلیل نواحی آب‌وهوایی ایران:** ایران به طور کلی به چهار ناحیه اصلی آب‌وهوایی تقسیم می‌شود:
 1. **ناحیه معتدل و مرطوب خزری:** این ناحیه بین رشته‌کوه البرز و دریای خزر قرار دارد و پر باران‌ترین ناحیه ایران به شمار می‌رود.
 2. **ناحیه معتدل و نیمه‌خشک کوهستانی:** این ناحیه کوهستان‌های مرتفع ایران را در بر می‌گیرد و دارای زمستان‌های سرد و تابستان‌های معتدل است.
 3. **ناحیه گرم و خشک داخلی:** شامل نواحی مرکزی ایران است که بارندگی بسیار کم و اختلاف دمای زیاد بین شب و روز از ویژگی‌های آن است.
 4. **ناحیه گرم و شرجی سواحل جنوب:** این ناحیه در کناره‌های خلیج فارس و دریای عمان قرار دارد و تابستان‌های بسیار گرم و رطوبت بالا (حالت شرجی) دارد.

درس ۱۲: حفاظت از زیستگاه‌های ایران

1. **تحلیل عوامل تخریب زیستگاه‌ها:** فعالیت‌های نادرست انسان‌ها مهم‌ترین عامل تخریب زیستگاه‌ها و به خطر افتادن گونه‌های گیاهی و جانوری است. برخی از این عوامل عبارتند از:
 - ساخت‌وساز بی‌رویه و بدون برنامه (مانند احداث جاده و ویلا در جنگل‌ها).
 - شکار و صید بی‌رویه و غیرقانونی.
 - تولید و رها کردن زباله در طبیعت.
 - آلودگی آب، خاک و هوا توسط کارخانه‌ها و وسایل نقلیه.
2. **تبیین دلایل حفاظت از زیستگاه‌ها:** حفاظت از تنوع زیستی به چهار دلیل اصلی ضروری است:
 - **سپاسگزاری از نعمت‌های خداوند:** طبیعت هدیه خداوند به انسان است و باید از آن به درستی استفاده کنیم.
 - **لذت بردن از زیبایی‌های آفرینش:** طبیعت منبع آرامش و زیبایی است و تخریب آن، انسان را از این نعمت محروم می‌کند.
 - **حق حیات برای همه موجودات:** همه موجودات زنده حق زندگی دارند و انسان نباید این حق را از آن‌ها سلب کند.
 - **وابستگی موجودات زنده به یکدیگر:** نابودی یک گونه می‌تواند تعادل زنجیره غذایی را بر هم بزند و به کل زیستگاه آسیب برساند.
3. **نقش سازمان حفاظت محیط زیست:** سازمان حفاظت از محیط زیست مهم‌ترین نهاد مسئول برای مراقبت از زیستگاه‌های طبیعی کشور و جلوگیری از تخریب و آلودگی آن‌هاست. **محیطبانان** کارکنان این سازمان هستند که وظیفه اجرای قوانین و نظارت بر مناطق طبیعی را بر عهده دارند.

4. معرفی منطقه حفاظت‌شده: منطقه حفاظت‌شده به بخشی از طبیعت (جنگل، مرتع یا کوهستان) گفته می‌شود که به دلیل اهمیت زیستی، تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست قرار می‌گیرد. در این مناطق، مقررات سخت‌گیرانه‌ای مانند ممنوعیت شکار، قطع درختان و چرای دام برای حفظ و تکثیر گونه‌های گیاهی و جانوری حاکم است.